Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet

Työvoiman maahanmuutto ja kotouttamisyksikkö

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Asiantuntijalausunto 2.4.2020

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta

Työ- ja elinkeinoministeriössä on valmisteltu hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta. Esityksen kiireellisyyden vuoksi esityksestä ei ole järjestetty kuulemiskierrosta.

Esityksessä säädetään uusista väliaikaisista toimenpiteistä, jolla voitaisiin hyödyntää maassa oleskelevien kolmansien maiden kansalaisten työpanosta nykyistä paremmin keskeisissä poikkeustilatehtävissä. Koronatilanteen vuoksi haasteena on saada riittävästi työvoimaa etenkin kausityöntekijöitä tarvitseville aloille, mutta myös rakennusalalle ja telakkateollisuuteen sekä energia- teknologia-, logistiikka- ja kuljetusaloille. Lomautettuja ja työttömäksi mahdollisesti jääviä työperusteisilla oleskeluluvilla asuvia ulkomaalaisia voitaisiin hyödyntää työvoimaa tarvitsevilla sektoreilla, etenkin maatalouden kausityössä. Eri ministeriön ja eri alojen elinkeinojärjestöt ovat esittäneet perusteluja ulkomaisen työvoiman välttämättömyydestä eri toimialoilla. Kaikissa perusteluissa viitataan toimialan ja tehtävien kriittisyyteen joko huoltovarmuuden tai alan yritysten elinkeinon ja toimeentulon vaarantumisen tai molempien kannalta.

Esityksessä ehdotetaan edellä mainitun johdosta ulkomaalaislain sekä kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä kausityöntekijöinä työskentelyä varten annetun lain väliaikaista muuttamista. Lait olisivat voimassa 31.12.2020 asti. Lait koskisivat kaikkia voimassaolevia oleskelulupia, viisumeita ja kausityötodistuksia sekä myös uusia myönnettäviä oleskelulupia, viisumeita ja kausityötodistuksia. Esitys ei antaisi ulkomaalaisille yleistä oikeutta työntekoon, vaan oikeus koskisi työskentelyä huoltovarmuuden ja työmarkkinoiden toiminnan kannalta kriittisissä tehtävissä.

Ehdotetuilla laeilla sallittaisiin kaikille laillisesti maassa oleskeleville kolmansien maiden kansalaisille työnteko huoltovarmuuden ja työmarkkinoiden toimivuuden kannalta tärkeillä aloilla ja tehtävissä, joita tarkoitetaan komission tiedonannossa COVID-19 (2020/C 102 I/02) Ohjeet EU:hun suuntautuvaa muuta kuin välttämätöntä matkustamista koskevan väliaikaisen matkustusrajoituksen täytäntöönpanosta, kauttakulkujärjestelyjen helpottamisesta EU:n kansalaisten kotiuttamiseksi ja vaikutuksista viisumipolitiikkaan sekä komission tiedoksiannossa (2020/C 102 I/03) Työntekijöiden vapaan liikkuvuuden harjoittamista koskevat suuntaviivat covid-19-epidemian aikana.

Tiedonannoissa mainitut alat ja tehtävät olisivat pääsääntöisesti tehtäviä, joilla ulkomaisen työvoiman Suomeen saapumisen rajoitukset tai muut poikkeustilanteesta johtuvat työmarkkinoiden toimivuuden häiriöt aiheuttavat työvoimapulaa tai huoltovarmuus- tai muita toimialan toiminnalle merkittäviä haasteita. Tiedonannossa nämä tehtävät määritellään välttämättömäksi tehtäväksi tai tarpeeksi. Tällaisina tehtävinä on mainittu esimerkiksi terveydenhuollon ammattilaiset, maatalousalan kausityöntekijät, kuljetushenkilöstö, elintärkeän tai muuten välttämättömän infrastruktuurin parissa työskentelevät henkilöt, elintarviketeollisuus sekä eri hoitotyöntekijät.

Voimassa oleva ulkomaalaislainsäädäntö ei mahdollista alanvaihtoa ensimmäisessä luvassa mainitulta alalta toiselle ilman että henkilö hakee jatkolupaa. Jatkolupahakemuksen yhteydessä saatavuusharkintaa ei tehdä ja alanvaihto on mahdollista. Tämä vaihtoehto ei olisi työvoiman saannin kannalta yhtä nopea ratkaisu, koska jatkolupahakemuksen käsittely vie aikaa ja työllistää maahanmuuttovirastoa ja työ- ja elinkeinotoimistoa. Mahdollisuus hyödyntää Suomessa jo voimassaolevalla oleskeluluvilla olevien kolmansien maiden kansalaisten työpanosta huoltovarmuuden ja työmarkkinoiden toimivuuden kannalta tärkeillä aloilla ja tehtävissä on erityisen tärkeää, koska Suomeen ei tällä hetkellä voi matkustaa käytännössä muista maista eikä uutta työvoimaa ulkomailta ole mahdollista saada.

Esityksen arvioidaan lisäävän työvoiman tarjontaa huoltovarmuuden ja työvoiman tarjonnan kannalta kriittisillä aloilla poikkeusaikana. Erityisesti lain voimaantulo lisäisi tarjontaa alkutuotannossa maatalous- ja puutarhatuotannon sekä tuotantoeläinten hoitoon liittyvissä töissä. Suurin osa näiden alojen kausiluontoisista töistä ajoittuu kasvukaudelle, mistä johtuen työvoiman tarve vähenee loppuvuotta kohden. Kokonaisuudessaan lain voimaantulo lisää työvoiman tarjontaa potentiaalisesti kymmenillä tuhansilla henkilöillä, mutta käytännössä työllisyysvaikutuksen voi odottaa jäävän joihinkin satoihin.

Johtava asiantuntija Juha-Pekka Suomi